

(Mojmír Šlachta, *Ohniska napětí ve světě. Nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o. – Kartografie, Praha 2007, stran 187. Srovnáváno se studií Bezpečnostní politika České republiky. Závěrečná zpráva z výzkumného projektu – vedoucí výzkumného týmu Jaroslav Janda. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1996*)

Studie Mojmíra Šlachty má jednoduchou strukturu. V úvodu se zamýšlí nad světem 21. století a Evropou změn a rozdílů, poté se věnuje čtrnácti ohniskům napětí, jimiž jsou: Jugoslávie, Rusko (Moldávie), Kavkazsko, Kypr, Izrael a Palestina, Irák, Írán, Afghánistán, Přední Indie, Srí Lanka, stabilizovanější jihovýchodní Asie (s výjimkou Indonésie a Filipín a nově Barmy a Thajska) a Čína (s výjimkou Tchaj-wanu a Tibetu), Korea a Afrika. Nepřehlíží problémy Severního Irsku, Baskicka ve Španělsku aj. Nezapomíná na Latinskou Ameriku, ačkoli zde existují gerilová ohniska napětí, např. v Kolumbii.

K analýze volí geopolitický přístup. Výsledky nezobecňuje a nemá cílený prognostický charakter. Pojem *ohnisko napětí* považuje v podstatě za shodné s pojmem *lokální válka* nebo v jiném případě její hrozbu. Z procesu rozpadu socialistické soustavy a následné demokratické transformace s tržní ekonomikou kladně hodnotí charakter rozpadu Sovětského svazu a způsob rozdělení Československa, negativně rozklad Jugoslávie jako „předznamenání toho, že ani po zániku bipolárního uspořádání světa a hrozby globální jaderné války nebude ve světě klid a mír“. Jako nové nebezpečí identifikuje kvalitativně nečekanou míru rozsahu i charakter pojetí terorismu. Vzhledem k teritoriální dislokaci to potenciálně generuje hrozbu střetu s náboženskou motivací, kterou však autor ve srovnání s jinými autory (Huntington ad.) považuje za odvážnou.

V kapitole Evropa změn a rozdílů autor uvádí, že na tomto kontinentě v současné době existuje 43 států, z nichž 15 vzniklo jako vyústění snahy po sebeurčení na národním základě po pádu bipolarity po roce 1990. Další ještě o státní samostatnost usilují, zejména aktuálně Kosovo i Podněsterí; je také možné, což není tak všeobecně známé, že se Farské ostrovy oddělí od Dánska.

Potěšitelné je, že při všech těchto změnách nedošlo zatím ke změnám hranic. Evropa si na základě historických zkušeností uvědomuje, že po takových krocích lze očekávat nadlouhou touhu po odvetě, revanši.

Dozvuky velmocenských rozhodnutí po první světové válce jsou patrné např. u desetimilionového Maďarska, které má přinejmenším čtvrtinu, tj. cca 2,5 milionu svých někdejších občanů roztroušeno u sousedů, zvláště na Slovensku a v Rumunsku. Podobně je tomu u části Němců, kteří byli z evropských zemí vysídleni po druhé světové válce. Vícenárodní zůstává Švýcarsko, Belgie (Vlámové a Valoni), Finsko (švédská menšina), doposud nestabilizovaná Bosna a Hercegovina, Srbsko (mimo Kosova i Vojvodina), Makedonie, Černá Hora, Moldávie, pobaltské země (ruská menšina), Ukrajina (Krym) a Rusko (zvláště Čečensko). Své problémy má i Španělsko (Baskicko, Katalánsko, Galicie). Není možné zapomenout ani na Severní Irsko. Přehlíží se (včetně této studie) separatistické tendence na Korsice.

Může dojít i k opačným, tj. slučovacími procesům, např. po osamostatnění Kosova následně realizace ideje tzv. Velké Albánie. Mnohé problémy vznikají a mohou sílit i v souvislosti s migrací. Autor se v této kapitole podrobně věnuje situaci v Belgii (silný zájem separatistických sil provést rozdělení podobně jako to učinilo Československo), Ulsteru (tendence k uklidnění situace), Španělsku (Baskové chtějí být „volně přidruženým státem“ Španělska) a v Maďarsku (politická elita dává najevo, že neslouží jen maďarským občanům, ale i všem rodákům v sousedních zemích, ačkoli jejich etnikum, s výjimkou Slovenska, zde pro nízkou porodnost slábne nebo se asimiluje).

Příčiny ohnisek napětí

Nemá větší smysl kriticky glosovat autorem detailně prezentovaných čtrnáct ohnisek napětí ve světě, ale spíše identifikovat a shrnout jejich příčiny, což v práci explicitně uvedeno není.

Základními příčinami ohnisek napětí především jsou příčiny:

[1.] Nacionalistické: V Evropě byl a stále je nacionalismus, nejsilněji patrný na Balkáně, zvláště na území dnes již do šesti samostatných států rozdělené bývalé Jugoslávie. Tam začala první světová válka a neskončila, zvláště pro nedořešený status Kosova, válka studená, což si vyžádalo ne příliš úspěšně vedený vnější zásah a následně i mezinárodní dohled, aby se tu mohlo pokračovat v transformaci společenského, ekonomického a politického systému. Někteří politologové se domnívají, že ještě stačilo, aby jedna generace žila v obecně respektované jednotné Jugoslávii a nacionální hrozba pro vzájemnou asimilaci odezněla. Nacionální příčiny hrály roli, ačkoli ne tak negativní, jak se původně předpokládalo, i při rozpadu Sovětského svazu na 15 samostatných republik; na ně má nyní Rusko jako bývalá supervelmoc a nejpočetnější evropský národ, s výjimkou neovlivnitelných pobaltských republik, spíše jen formální vliv prostřednictvím Společenství nezávislých států, který však sílí vzhledem k pokračujícímu ekonomickému rozvoji. Nacionální problémy jsou i podstatnou příčinou rozdělení Kypru na Kyperskou republiku a Severokyperskou tureckou republiku, jejichž sjednocení je v nedohlednu. Podobně tomu je v krizových vztazích Izraele a Palestiny, které řada politiků, politologů a publicistů, považuje za neřešitelné nejen v reálném čase; mluvčí palestinské vlády Ghází Hamád řekl: „Jsme vězni mentality konspiračních teorií jako někdo s omezenou kapacitou myšlení.“ Stejně tak předseda izraelské vlády Ehud Olmer otevřeně prohlásil: „Nemůžeme si nadále dovolit kontrolovat území, kde většinu populace tvoří Palestinci.“ Napětí v Iráku po provedené invazi do značné míry determinuje také etnické a náboženské napětí. Írán po válce s Irákem a rozpadu Sovětského svazu jako regionální velmoc vyvolává bezpečnostní problémy navíc svou antisemitskou politikou. Nacionální problémy mohou vést i k rozdělení Afghánistánu, kdy pro afghánské Tádžiky, Uzbeky a Turkmeny může být výhodnější spojit se dříve či později se svými postsovětskými soukmenovci. Etnické problémy sužují i prostor přední Indie, a to zvláště pokud jde o Kašmír, Tamily na Srí Lance a sikhský Paňdžáb. Napětí mezi Indií a Pákistánem může podle bezpečnostních prognóz, nejpravděpodobněji ze všech ohnisek napětí, vyústit v použití jaderných zbraní, a to navzdory jinak prosperující Indii, která dokázala stmelit rasově různorodou zemi, v níž je uznáno 1683 tzv. mateřštin, z nichž se 870 užívá každodenně, i když odborníci dospěli k tomu, že skutečných jazyků je 387 a ostatní je možné považovat jen za dialekty; celonárodním úředním jazykem je zde hindština a logicky

zároveň nepostradatelně angličtina; je to zároveň důkazem, že seberozdílnější etnickou, náboženskou aj. strukturu obyvatelstva lze při určité míře demokracie funkčně stmelit. Pokud jde o Afriku, po pádu kolonialismu se nové elity v převážně většině nově vzniklých nezávislých států nebyly schopny vypořádat se získanou samostatností; základní příčinou nebyla ani tak nekvalifikovanost jako spíš chamtivost spojená s korupcí; přinejmenším čtvrtina afrických obyvatel pro tento způsob vládnutí hladoví. Důsledkem je fatalismus, který je bariérou efektivnějšího rozvoje. Z 53 států je z etnických, mocenských aj. příčin 6 ve válečném stavu a 18 lze považovat za rizikové oblasti; nejvážnější situace je v Demokratické republice Kongo, Nigérii, Súdánu (Dárfúr) a Somálsku.

[2.] Náboženské: Ačkoli to autor přímo neuvádí, i na území Jugoslávie došlo k čistkám nejen z etnických, ale i náboženských důvodů, ke střetu dvou větví křesťanské civilizace – západoevropské katolické a východoevropské pravoslavné s muslimským náboženstvím. Bezprostředně je nástupem islámských fundamentalistů v Předkavkazsku a zčásti v Přední Asii také ohroženo Rusko; muslimskou víru v zemi vyznává přibližně 15 až 20 miliónů ruských občanů a jejich počet pro vyšší porodnost v muslimských rodinách roste; nejsilnější evropská islámská komunita v počtu 2 až 2,5 miliónu obyvatel žije v Moskvě. Náboženské problémy patří i mezi příčiny napětí mezi Izraelci a Palestinci. Hrají vážnou roli i v bezpečnostní situaci v Iráku. Írán je nebezpečný zvláště svým úsilím, jakkoli nepřilíh úspěšným, o šíření islámské revoluce; nadějnější může být úsilí o rozvoj ideje všeperské kulturní jednoty. Islám nesporně ovlivňuje bezpečnostní situaci v zemích ekonomicky převážně úspěšné půlmiliardové jihovýchodní Asie, sdružených v ASEAN, a to zvláště na Filipínách, v Thajsku a v Indonésii; ta je nejlidnatějším muslimským státem s 88 % obyvatelstva vyznávajícího tuto víru, s radikálním jádrem, které teroristicky útočí na křesťanskou menšinu, s cílem vytvořit ze země muslimský stát. Filipíny jsou naopak z 93 % křesťanské a amerikanizované, ale zároveň také dlouhodobě vystavené násilí muslimských rebelů, aktuálně skupinou Abu Syyafa. Thajci se pro změnu hlásí k buddhismu, ale s více než třímiliónovou muslimskou komunitou mají problémy podobné.

[3.] Ekonomické: Vliv ekonomické úrovně působí nejen na sociální situaci konkrétních zemí, ale sekundárně na bezpečnostní situaci, resp. výskyt bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik. Na rozpad Jugoslávie měl mj. i vliv fakt, že rozdíl výše HDP mezi Slovinskem a Kosovem je sedminásobný. Prudký ekonomický rozvoj Číny vede i k její expanzi do oblastí Sibiře. Íránská politika omezuje příliv zahraničního kapitálu.

[4.] Sociální: Vyplývají z ekonomické úrovně a sociální politiky konkrétních zemí. Sociální problémy jsou tak základními primárními příčinami bezpečnostních hrozeb, tak jejich důsledky. Nejdrastičtějším případem je Afghánistán, kde v zoufalé sociální situaci po dlouhotrvajících válkách obyvatelstvu nezbyvá nic jiného než si základní životní podmínky zajistit pěstováním a distribucí drog (v roce 2005 přes šest tisíc tun opia a sedm set tun heroinu ročně), což není žádná sebevětší charitativní pomoc schopna nahradit. Příčinou napětí může být také přelidnění, např. v Indonésii žije již na km čtvereční 1000 obyvatel, což je na hranici sociální únosnosti a vyčerpání zemědělského potenciálu.

[5.] Demografické: Spočívají jak ve velikosti populace, jako např. v Číně a v Indii, i když se vládám v těchto zemích daří odlišnými prostředky tomuto problému zatím čelit, často s jinými důsledky a následnými problémy (převaha mužů v Číně), tak v přelidněnosti území jako např. v Indonésii. Jiným problémem je posilování muslimských, čínských, vietnamských a jiných komunit ve světě, migrace etnik obecně, kdy se bezpečnostní

hrozby z toho vyplývající často projevují až ve druhé či třetí generaci. Vážné důsledky má také vnitřní migrace, opouštění vesnic s nevykonnou zemědělskou výrobou a vytváření megapolí s až řádově desítkami miliónů obyvatel. Některá území mají na svou malou rozlehlost enormně vysoký počet obyvatel, např. Hongkong 6251 a Macao dokonce 18 085 obyvatel na čtvereční kilometr. V jihovýchodní Asii žije 40 miliónů Číňanů (např. Singapur je do značné míry čínský), což je zdrojem napětí přerůstajícím v protičínské výtržnosti, jejichž příčinou je převážně obchodní konkurence. Budoucí hrozbu může představovat také infiltrace Sibiře Číňany. Demograficky se nejdynamičtěji vyvíjí Afrika (roční nárůst o 2,1 %, ve světě průměrně 1,2 %), což je zároveň příčinou krizového sociálního napětí přecházeného v lokální války. Po skončení bipolarity je tu patrný stoupající vliv Číny.

[6.] Politické: Jsou determinovány úsilím o samostatnost, změnu politického systému, způsobu politického vládnutí či míry autonomie. Byly patrné zvláště při rozpadu Sovětského svazu (pobaltské republiky); pokračují např. spory s autonomními republikami – Tatarstánem, Baškortostánem a Tuvou. Podobně je možné zařadit dosud nestabilizovanou situaci v Iráku po útoku Američanů a jejich spojenců na režim Saddáma Husajna, např. je možno uvést úsilí Kurdů o samostatných stát. Základní příčinou bezpečnostní hrozby Íránu je teokratická podoba jeho státního zřízení. Rozdílné politické systémy jsou příčinou bezpečnostního napětí přecházející v určitých situacích v hrozbu mezi kontinentální Čínou a jeho historickou součástí Tchaj-wanem, dále i Tibetem a Sin-ťiangem. Po Kypru zůstává další rozdělenou zemí jenom etnicky téměř homogenní Korea; příčiny tu tedy nejsou nacionální, ale důsledkem občanské války, která byla podle nejnovějších poznatků vyvolána a režimem Kim Ir Sena a podporována někdejšími Sovětským svazem; země se po skončení vojenských operací dostala do totální izolace, vládne tu v souladu s teorií soběstačnosti ču-čche, kasárenský komunismus, je sužována přírodními katastrofami a hladomorem. Obě části země mají silné ozbrojené síly a přes určité zlepšení mezi nimi trvá přes poslední železnou oponu napětí.

[7.] Občansko-právní: Spočívají v nedodržování lidských práv a svobod, což je charakteristické v podstatě pro převážnou část zemí s ohnisky napětí, a to převážně záměrné a zčásti vnucené bezpečnostními okolnostmi. Byly zčásti příčinou i rozhodnutí USA zaútočit na Irák. Nedodržování lidských práv a svobod je vytýkáno zejména Číně. Kritiku však mírní ekonomické zájmy o čínský trh.

[8.] Environmentální: Jsou nyní zjevně patrné všude ve světě, a to jako důsledky globálního oteplování nebo místně častějším výskytem přírodních katastrof nejrůznějšího charakteru. Problémy vytváří také budování megapolí a monstrózních staveb, např. vodních přehrad. Diskuze o stavu životního prostředí mají stále výraznější politický charakter a rozdělují nejen politickou scénu, ale sekundárně i společnost.

[9.] Zdravotně hygienické: Ohrožují všechny rozvojové země, zejména však africký kontinent, zvláště pokud jde o rozšíření AIDS (25 miliónů nemocných). Nejtěživější jsou právě v teritoriích ohnisek napětí.

[10.] Historické: Příkladem může být spor Ruska a Japonska o Kurilské ostrovy. Podobně tomu je pokud jde o vztahy mezi Izraelem a Palestinou, komu historicky patří území, na kterém žijí; aktuálně je územní celistvost narušována existencí izraelských enkláv na palestinském území; v současné době žije v Izraeli něco přes pět miliónu Židů, kdežto rozptýleně ve světě 9,5 miliónu. Irák vážně poznamenalo, jak byl v roce 1920 vytvořen

Velkou Británií bez ohledu na etnické a náboženské složení (Kurdové, Arabové – sunnitě a šiitě); jednou z predikcí budoucího uspořádání je vytvoření tří států na tomto principu. Historické příčiny jsou zdrojem bezpečnostní hrozby po přivtělení Tibetu Čínou. Sem je možné také zařadit čínské úsilí o ovládnutí ostrovů i prostoru Jihočínské moře s rybným bohatstvím i nalezišti nafty a plynu.

Publikace Bezpečnostní politika České republiky

Tato studie pracuje – na rozdíl od současně preferované kategorie *hrozba* resp. *bezpečnostní hrozba* – především s pojmem *riziko* a rozeznává:

- ❑ **rizika civilizační** (jako je kupř. devalvace tradičních hodnot chování lidstva a setrvávání na kultu násilí),
- ❑ **ekonomická rizika** (např. nerovnoměrnost ekonomického vývoje a její prohlubování),
- ❑ **rizika vojenská a vojenskopolitická** (k nimž řadí např. přeceňování vojenských nástrojů bezpečnosti, militarizace regionů a používání této síly v mezinárodních vztazích),
- ❑ **rizika životního prostředí a světových zdrojů** (mezi něž patří např. poruchy v čerpání a distribuci surovinových a potravinových zdrojů, velké energetické a průmyslové havárie aj.),
- ❑ **rizika lidských a společenských vztahů** (jako jsou etnické čistky, deportace obyvatel, zneužití hromadných sdělovacích prostředků aj.),
- ❑ **rizika růstu kriminality** (např. aktivity mezinárodního organizovaného zločinu, drogy a narkomafie, podpora kultury násilí aj.).

Zvláštní pozornost publikace věnuje rizikům a hrozbám, která souvisejí s vývojem mezinárodní politiky a vývojem vojenství. Hrozbu z tohoto hlediska představují státy, seskupení a organizace, pro které je hlavním záměrem potlačování základních lidských práv a násilí vůbec vyúsťující až ve válku prostředkem prosazování negativních zájmů, a to etnických, religiozních, ekonomických, sociálních aj. Tyto hrozby se znásobují tam, kde jsou zmíněné síly vyzbrojeny zbraněmi hromadného ničení. Podobně je tomu s terorismem, zvláště je-li zároveň bezprostředně spojen s nedemokratickými a nestabilními politickými režimy.

I přes snižující se počet lokálních konfliktů (v roce 1990 jich bylo 86, 1995 kolem 50, v roce 2000 identifikováno 25, nyní jich Mojmír Šlachta uvádí 14) existují podmínky a situace, aby některé dřívější znovu propukly nebo byly vyvolávány nové.

Příčinou jsou dva paralelně probíhající procesy – nerovnoměrnost světového vývoje, prohlubující se diferenciací, determinovaná i globalizací, kdy na jedné straně se integrují hospodářsky rozvinuté státy, koncentruje se moc a zvyšuje životní úroveň, na druhé pak dochází k úpadku, nastolování autokratických režimů, neschopných efektivního ekonomického rozvoje.

Příčinou lokálních konfliktů je i narůstající počet států (1850: 44, 1938: 60, 1983: 144, 1995: 191, 2000: na olympiádě bylo 199 zemí), z nichž některé nemají šanci z ekonomického i jiných hledisek dlouhodobě přežít.

Publikace týmu ÚMZ pod vedením Jaroslava Jandy vede k zamyšlení, že lokální regionální konflikty generované rozdíly v životní úrovni jsou spojeny s rizikem politické, a zvláště eko-

nomické migrace. Ta při neřízeném procesu posiluje xenofobní reakce obyvatelstva, a tím ztěžuje jejich integraci. Přednost by měla mít migrace rodin, což je zároveň předpokladem nižší míry kriminality migrujících etnik. Nebezpečnost organizovaného zločinu a terorismu zvyšují nebývalé možnosti komunikace, kdy zločinci jsou často vybaveni modernější spojovací elektronickou a informační technikou než bezpečnostní složky. Migrace si vyžaduje promyšlenou a zároveň řízenou politiku i proto, že vyspělé státy pro nízkou natalitu cizí pracovní síly nezbytně potřebují.

Nelze přehlédnout další bezpečnostní rizika, jakými jsou průmyslové, technické a vojenské havárie, živelní pohromy, epidemie, ekologické kolapsy, klimatické změny, úbytek lesů, pitné vody, kdy např. v nejbližším období hrozí kvůli nedostatku vody i válečné konflikty. Na druhé straně nelze přehlížet ani nebezpečí z nekontrolovaného rozvoje vědy, např. v jaderné fyzice, genetice, lékařství, biologii, informatice ap.

Hlavními činiteli bezpečnostní politiky zůstávají dynamicky se rozvíjející národní státy, jejichž role se však mění vlivem globalizace, posilování občanských práv, nevládních organizací, veřejného mínění a hromadných sdělovacích prostředků. V konfrontaci se státní suverenitou se posiluje princip ochrany občanských práv.

Rozšiřování demokracie má zároveň podstatný vliv na zvyšování bezpečnosti v Evropě a ve světě, protože usnadňuje i mezinárodní koordinaci politiky a vytváření nadnárodních institucí k předcházení, blokování a eliminaci ohnisek bezpečnostních rizik a hrozeb. Hospodářsky rozvinuté země s demokratickými systémy euroatlantické civilizace si upevňují a budují bezpečnostní instituce jako je Severoatlantická aliance a vytvářející se ozbrojené síly v rámci Evropské unie. Svou roli v bezpečnostním systému si zachovává i OSN a její Rada bezpečnosti, OBSE a ZEU.

Je zřejmé, že současná bezpečnostní rizika mohou mít multiplikační efekt. Mohou se řetězit a propojovat. Má-li jim bezpečnostní politika demokratických států účinně čelit, musí se rozvíjet komplexně a být na úrovni podstatných objevů, které se na světě vyskytnou. Ve srovnání s tím se jeví postupy minulosti jako izolované a jednoduché a pro dnešek i budoucnost nepostačující.

Potvrzuje se predikce Jandova týmu, že „lidstvu všeobecně hrozí, že bude pokračovat dosavadní vývoj světa, převážně neřízený, do značné míry chaotický a živelný, s nekontrolovatelnými změnami, tedy vývoj celkově nerovnoměrný se zeměmi ekonomicky prosperujícími a upadajícími, které jsou zdrojem ozbrojených konfliktů. Z tohoto hlediska mohou být největším zdrojem napětí a konfliktů stále Balkán, dále extrémní složky fundamentalistického islámského světa, Rusko včetně Zakavkazska a Střední Asie, Čína a dočasně Severní Korea“.

Strategické vládnutí a Česká republika

K tomuto závěru docházejí také po dekádě let autoři publikace Strategické vládnutí a Česká republika, v níž se v úvodu píše: „Lidstvo nedokáže řídit samo sebe. Rozpoutalo takovou dynamiku nekontrolovaných civilizačních změn, že se s nimi zavedené způsoby vládnutí nedokážou vyrovnat. Jedním z nejnebezpečnějších rysů vývoje je neznalost nebo ignorování dlouhodobých důsledků dnešních rozhodnutí. Pro jejich překonání je určující schopnost lidstva adekvátně reagovat na proměny způsobované jeho aktivitami a přizpůsobovat tomu cíle, nástroje poznávání, způsoby řízení a správy. Vstupujeme přitom do proudu událostí, které nemáme a nikdy nebudeme mít plně pod kontrolou

a kterým nebudeme ani schopni plně porozumět. Není zaručeno, že nedojde ke katastrofě. Rozhodujícím jazyčkem na vahách mohou být dostatečné či naopak nedostačující kapacity strategického vládnutí. Mezinárodní zkušenosti navíc ukazují, že země s vyvinutou kapacitou strategického vládnutí nejen vítězí v globální soutěži o nosné koncepty rozvoje a zdroje, ale jsou i lépe vybaveny efektivně přispět k řešení úkolů, které přesahují možnosti jednotlivých států.“

Z výzkumů strategického vládnutí v CESES je zřejmé, že bezpečnostní šance světa je v pozitivně hodnotově zajištěném posilování globálního řízení, zvláště pokud jde o integraci států a zvýšení významu nadnárodních organizací a ve společném řešení bezpečnostních rizik. Pro zahraniční politiku to znamená nejen být členy NATO a Evropské unie, ale hrát v nich odpovídající roli, tj. nejen plnit jejich rozhodnutí.

Komentář a závěr

Práce Mojžíra Šlachty Ohniska napětí ve světě přispívá k dalšímu hlubšímu poznání bezpečnostních hrozeb a z nich vyplývajících rizik. Ocenění zaslouží zvláště kartografická část studie a celková úprava. I když poznatky o ohniscích napětí nezobecňuje, nekategorizuje a některá pomíjí, jejich popis a analýza je inspirativní. Nejen potvrzuje poznatky dosavadní, ale přichází s novými pohledy.

Za nejzávažnější lze považovat zobecnění, že se nadále prohlubuje bezpečnostní hrozba spojená se šířením idejí islámské revoluce s bohužel s neodmyslitelným násilím ve formě terorismu. Poslední události v Pákistánu jsou toho smutným dokladem.

Literatura:

ŠLACHTA Mojžíř. *Ohniska napětí ve světě*. Praha: nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o. – Kartografie, 2007, stran 187.

Bezpečnostní politika České republiky: Závěrečná zpráva z výzkumného projektu. Jaroslav Janda (ed.). Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996.

M. POTŮČEK a kol. *Strategické vládnutí a Česká republika*. Praha: Grada, 2007, 360 str.

Práce vznikla v rámci výzkumného úkolu MSM 0021620841 – Rozvoj české společnosti v Evropské unii: rizika a výzvy.